

מה התחולל בכרמיאל

יום ראשון 27 ביולי 2008 06:25 מאת: רות אשל

בפסטיבל השנה השתפרו הכוריאוגרפיות והיכולת הטכנית של הרוקדים. אך עדיין לא נמצא פתרון לשאלה איך לפתח מבחינה תנועתית את הד-נ-א הצנוע של מחול העם הישראלי

(תצלום: ירון קמינסקי)

לא היה אפשר שלא להתרשם ממספרם הרב של האנשים והרקדנים ששטפו את כרמיאל בשבוע שעבר, והביאו עמם אנרגיה אינטנסיבית בשלושת ימי פסטיבל המחול. במופע הפתיחה שלו, "סימני דרך", שביום על ידי שלמה ממון, העלו להקות ייצוגיות ולהקות מתנ"סים ריקודים סביב נושאים מרכזיים כמו "בתוף ובצליל", "עם רוקד", "השתלבות" ו"גורל אחד". אלפי בני נוער רקדו על הבמה הגדולה תוך שמחת מחול, חפים מאותה הגזמה והחצנה שאיפיינו את הלהקות בשנותיו הראשונות של הפסטיבל.

היכולת הטכנית של הרוקדים השתפרה השנה, וגם הכוריאוגרפיה היתה מורכבת יותר מאשר בעבר. התלבושות היו פחות עמוסות והגזרות רעננות, פשוטות יותר ועכשוויות. כמו כן, הצטבר ניסיון בדרך שבה מעלים על הבמה הענקית מסות של רקדנים, ויוצרים להם כוריאוגרפיה אפקטיבית.

(תצלום: ירון קמינסקי)

לעומת זאת, נשארה בעינה בעיית לקסיקון התנועה. ברוב הריקודים אפשר היה לאתר מרכיבים של חומרים תנועתיים בסיסיים המאפיינים את ריקודי העם הוותיקים, אך אלה נבלעו בתנועות מסוגות אמנותיות אחרות (בעיקר מחול מודרני והרבה הרמות רגליים גבוהות, פירוואטים וקפיצות שפגט). נראה שעדיין לא נמצא פתרון לשאלה איך מפתחים מבחינה תנועתית את הד-נ-א הצנוע של מחול העם הישראלי, כשאין בו ייחוד צורני, או ייחוד מקצבי; בבסיסו של מחול העם הישראלי עומדות תנועות אוניוורסליות כמעט יום-יומיות, והנדוניה שהוא מביא עמו היא היופי שבפשטות, ההתלהבות הצעירה והתמימות. מכאן נובע הקושי, כי הניסיון להרחיב את השפה מצריך לעתים גם פנייה למרכיבים חדשים - והתוצאה היא שאותה נדוניה רוחנית אובדת ככל שהריקוד נעשה יותר "עשיר" ומורכב.

יהורם גאון, שהופיע במופע הפתיחה, סיפר שבכנס המחולות הראשון בקיבוץ דליה הראשון הועלו 22 ריקודים וזה היה רפרטואר ריקודי העם הישראליים; מאז, הוא ציין בגאווה, נוספו 4,000 ריקודי עם נוספים, ויש אומרים שמדובר אפף ב-6,000 ויותר. על כך אפשר להזכיר את הפתגם האומר שהרבה זה מעט, ועליו יש להוסיף כי לפעמים כל-כך הרבה הורס גם את המעט.

צפייה בתחרות מחול ישראלי לבמה בנושא "נשים בשירים" חיזקה את הרושם שעלה ממופע הפתיחה. התחרו בתחרות שמונה כוריאוגרפים עם להקות ייצוגיות מובילות. בכל מה שקשור להפקה, ליכולת הטכנית ולמורכבות הקומפוזיציה בלט השיפור ביחס לעבר, אבל נראה היה שיש ויתור על חיפוש שפת תנועה. בעיני, לקסיקון התנועה הוא לב העניין. ולכן, אין מקום לקרוא למה שנעשה על הבמה "מחול ישראלי". זה מחול הבנוי לחובבים ברמה סבירה, מחול שנוצר בידי כוריאוגרפים שרובם אינם מוכרים כיוצרים במסגרות הלהקות המקצועיות והם מזוהים יותר עם ריקודי העם. הם רכשו ניסיון וידע איך לעבוד עם חובבים ואיך לאתגר את הצעירים, כדי שיעדיפו לבוא לחזרות מול הפיתויים האחרים של החברה העכשווית. הם נותנים מענה לנוער שרוצה לרקוד לצילי שירים ישראליים אהובים, אך אינו רוצה לעסוק בריקוד מקצועי, אלא רק מחפש את האנרגיה ואת הריגוש שעל הבמה.

לפרקים הזכירה הכוריאוגרפיה העמדות קלאסיות, עם הסימטריות הבימתית, כשהבנות לבושות שמלות לבנות קלילות ומטפחות בד לראשן; במקרים אחרים הזכירה הכוריאוגרפיה ריקודים מתוך מחזות זמר. הריקודים היו אסתטיים, קליטים וחביבים, ובוצעו בדיוק מעורר כבוד ביחס לקבוצות חובבים. את הפרס הראשון קטף בארי אבידן במחול תיאטרלי הקרוי "ליבבתיני אחותי כלה". בתחילתו נראות רקדניות המזכירות רקדניות בטן, המנסות לפתות את דמות המלך על הבמה. בהמשך הן נהפכות באמצעות שינוי הבגדים לפרחים. זה היה מופע מפתיע, בידורי ועשוי בכישרון, והוא פנה לקהל רחב; מצד אחר, לא היה ייחוד בשפה התנועתית והמחול נראה כמו נלקח ממחזמר או סרט הוליוודי.

דווקא במופע "תנו לגדול בשקט", שבו השתתפו כ-3,000 ילדים, אפשר היה למצוא יותר תנועה אמיתית. בניגוד לעבר, הריקודים הותאמו ליכולות הילדים, והם היו עשויים בטעם. שמחתי שהפעם לא הופיעו שם ילדות צעירות, לבושות בחצאיות מיני, מעכסות כרקדניות ג'ז בוגרות.

בפסטיבל צפיתי גם בשני מופעים מחו"ל ממדינות שלהן מקורות אתניים עשירים. הלהקה הראשונה היא ספרדית והציגה מופע "אינטימי" עם כוכב מחול הפלמנקו רפאל אמרגו. הלהקה השניה באה מקולומביה והעלתה את "השליח האחר", לכוריאוגרפיה של מארי פרנס דליווין. זוהי להקת רקדנים צעירים, שסיימו זה עתה את לימודיהם באוניברסיטה. הכוריאוגרפיה עוסקת בגוספל הנוצרי ובמקומה של האשה על רקע מלחמות העבר והווה. זהו נושא רחב היקף, בעייתי מאוד לתרגום כוריאוגרפי ואינו מתאים ללהקה צעירה, שהרעננות היא היתרון הגדול שלה. השפה התנועתית שילבה מחול מודרני מן העבר במרכיבים של מחול עכשווי, וחבל שלא נעשה שימוש בעושר האתני המצוי בקולומביה (שעליו דיבר במופע מנהל הלהקה).

בסיכומי של הפסטיבל, שזו השנה ה-21 לקיומו, עולה שוב השאלה על מעמד ריקודי העם והמחול האתני בישראל, ועל הדרך ליצור דיאלוג בין המחול האתני לבין המחול העכשווי, הזוכה לפריחה בישראל. יותר מאשר בעבר, בולטת כיום בעולם פנייה אל האתני כמקור השראה, כמקור ליצירה ניסיונית שתעשיר את שפת התנועה. ישראל, שעשירה בעדות ולה מחול עכשווי מפותח, היא מקום

אידיאלי לעבודה ניסיונית, שיכולה להתבצע גם באמצעות פרויקטים יזומים של הפסטיבל. הפקות הוקרה יוקרתיות לשירי מלחינים או להקות שירה הן בוודאי מהנות וחוייתיות, ואף מושכות קהל רב, אבל הן אינן מקדמות את המחול. כיום פסטיבל כרמיאל הוא חלון ראויה של המצאי הקיים; הוא מוסד שמתבונן מהצד ונותן לרכבת לדהור, אך אינו מספק הכוונה ואינו מצביע על יעדים חדשים.